

ПЕДАГОГІКА ЕМПАУЕРМЕНТУ В ТЕХНОЛОГІЇ ЕКОЛОГІЧНИХ КОМІКСІВ

Грошовенко О.П., Кондратюк Т.Г.

Вінницький державний педагогічний університет
імені Михайла Коцюбинського

У статті акцентовано увагу на необхідності оновлення методичного інструментарію у формуванні основ екологічної культури підростаючого покоління. Педагогіку емпіаурменту визначено як теоретичну концепцію екологічної освіти і виховання. Актуалізовано роль педагогічного емпіаурменту у технології створення екологічних коміксів. На основі теоретичних викладок та емпіричного дослідження доведено необхідність забезпечення умов задля ефективного використання екологічних коміксів. Технологію екологічних коміксів розглянуто як таку, що дозволяє формувати почуттєву сферу дитини, її мотиваційно-ціннісні установки на взаємодію з природою.

Ключові слова: педагогіка емпіаурменту, екологічна культура, екологічне виховання, молодші школярі, екологічні комікси.

Постановка проблеми. Людське життя, історія і культура завжди залежали від природи. Природа впливала на характер світогляду людей, їх релігію, предмети побуту, засоби виробництва, мораль та мистецтво. Відношення людини до природи постійно було у центрі уваги багатьох наук: історії, філософії, археології, культурології та ін. І. Вернадський вважав, що сама природа заклала в людині гуманістичні основи її розуму і культури. Вивчити екологічні проблеми людства, вважав вчений, можливо лише у тісному зв'язку із природою [1, с. 84]. У Концепції екологічної освіти в Україні, найважливіших міжнародних і державних документах останнього десятиріччя, присвячених проблемам навколишнього середовища і гармонійного розвитку людства, велика увага приділяється екологічній культурі і свідомості, інформованості людей про екологічну ситуацію в світі, регіоні, їх обізнаності з можливими шляхами вирішення різних екологічних проблем.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Проблеми взаємостосунків суспільства і природи висувують невідкладні завдання і одне з них – виховання молодого покоління, здатного гармонійно співіснувати з природою, раціонально використовувати і відтворювати її багатства, психологічно готового оберігати природу. Фундамент екологічної культури закладається у дитинстві, де першочергова роль належить початковій школі. Однак, останні дослідження у галузі екологічної освіти і виховання підростаючого покоління промовисто засвідчують, що сучасна система початкової освіти не забезпечує системного впливу на особистість молодшого школяра з метою подолання надмірного прагматизму стосовно навколишнього середовища, виховання високого рівня екологічної культури (Л. Білик, О. Біда, О. Грошовенко, Г. Пустовіт, Н. Пустовіт, Н. Казанішена та ін.). Початкова школа сьогодні, як ніколи, потребує ефективних виховних технологій, спрямованих на гармонізацію стосунків у системі «при-

рода-людина», результатом якої має стати високий рівень екологічної вихованості. Сучасні науковці (Л. Білик, О. Біда, О. Грошовенко, В. Ільченко, О. Пометун, Г. Пустовіт, Н. Пустовіт, Т. Пушкарьова, Л. Телецька, та ін.) наголошують на необхідності оновлення методичного інструментарію сучасного вчителя засобами активного навчання. Серед значної кількості педагогічних технологій варто приділити особливу увагу технології освіти для сталого розвитку – емпіаурмент.

Виділення не вирішених раніше частин загальної проблеми. Огляд вітчизняної та зарубіжної наукової літератури з питань формування основ екологічної освіти і виховання підростаючого покоління підтверджує той факт, що завялена проблема має твердий науковий ґрунт. Останнім часом науковці все більше схиляються до думки, що вирішення проблеми взаємодії людини і природи – ключ до розв'язання багатьох соціально-економічних, культурно-політичних проблем (В. Бровдій, В. Вербицький, В. Крисаченко, Г. Пустовіт та ін.). Так, екологічну освіту Г. Пустовіт називає одним із головних інструментів формування у підростаючого покоління екологічної свідомості та екологічного стилю мислення. Свідомість людини має трансформуватися і набути екологічно доцільних ознак. В. Бровдій вивчення механізмів взаємодій у системі «Суспільство – природа» називає головною умовою розв'язання проблеми існування людини [5].

В основу процесу формування екологічної свідомості покладено принцип діяльнісної компетентності, яким передбачено опанування інтелектуальними, практичними та життєвими навичками, що дозволяють людині розуміти світ в усій його складності, а також робити свій внесок у реалізацію колективних й індивідуальних дій на благо природи [6, с. 134].

Мета статті – полягає у висвітленні ролі педагогічного емпіаурменту та застосуванні технології сталого розвитку у формуванні основ екологічної культури молодших школярів.

Виклад основного матеріалу. Екологічна освіта – це освіта для сталого розвитку. Так, М. Мелманн та О. Пометун розкривають особливості освіти для сталого розвитку як педагогічної системи, в якій ставиться нова мета і завдання, йде пошук їхнього розв'язання шляхом використання нових підходів. Освіта для сталого розвитку містить механізми стимуляції особистісного та кар'єрного зростання, самовдосконалення, самоосвіти протягом усього життя [4].

Авторські технології «Росток» (Т. Пушкарєва), «Довкілля» (В. Ільченко) та ін., курси за вибором «Уроки для стійкого розвитку. Школа друзів планети» (О. Пометун, А. Цимбалару, О. Онопрієнко, І. Андрусенко) спрямовані на формування екологічно активної позиції молодших школярів, прагнення діяти для збереження довкілля і досягнення стабільного розвитку суспільства, позитивного сприйняття Майбутнього.

З метою дослідження сучасного стану рівнів сформованості екологічної культури молодших школярів нами було організовано та проведено пілотне дослідження. На підставі теоретичного узагальнення, вивчення психолого-педагогічної літератури та сутності екологічного виховання дітей молодшого шкільного віку нами визначено рівні, критерії та показники сформованості основ екологічної культури молодших школярів. Так, змістовий критерій характеризується пізнавальним інтересом до природи, наявністю знань дієво-практичного характеру про природу та умінням помітити та оцінити екологічно-небезпечну ситуацію; мотиваційний – потребово-мотиваційне підґрунтя спілкування з природою, емоційно-ціннісні установки на взаємодію з природою; операційний – практичною готовністю надати допомогу окремим об'єктам природи, наявністю конкретних дій природоохоронного характеру.

Оскільки у педагогічній науці відчувається нестача спеціально розроблених методів діагностування екологічної культури, то виникає необхідність адаптації методик іншого призначення. У контексті нашого дослідження застосовувалась авторська методика. Так, учням пропонувались ситуації, які можуть мати місце у реальному житті. Кожна з цих ситуацій мала декілька варіантів вирішення, завдяки чому учнів ставили перед вибором моделі поведінки (від природонебезпечної до активно-природоохоронної) із зазначенням мотивів, що її обумовлюють. Усього дослідженням було охоплено 82 учнів 3 класів СЗОШ № 15 м. Вінниці та Зарванецької ЗОШ І-ІІ ст. Вінницького району, Вінницької області.

Ураховуючи сутність поняття «екологічна культура», нами було розроблено анкету та спеціальну методичку дослідження основних рівнів сформованості основ екологічної культури дітей молодшого шкільного віку, яка включала:

1) уявні ситуації, завдання, спрямовані на з'ясування типу взаємодії учнів початкової школи з природою, їхньої здатності до аналізу дій та вчинків;

2) завдання, спрямовані на визначення здатності молодших школярів до співпереживання, конкретних дій та вчинків у природі;

3) творчі завдання, спрямовані на вивчення типу ставлення молодших школярів до природи. Відповідно до завдань експерименту і виділених критеріїв було запропоновано низку діагностичних процедур. Експеримент було проведено у 3 етапи, метою яких було діагностування визначених критеріїв сформованості основ екологічної культури молодших школярів.

Опираючись на дані проведеного нами дослідження, можемо констатувати, що у обстежених нами дітей молодшого шкільного віку переважають утилітарні мотиви ставлення до природи. Прослідковується певний спад морально-етичних і естетичних орієнтацій молодших школярів на контакт із довкіллям. Школярів все глибше захоплює проблема практичної користі природи для людини. Це деформує кут зору, під яким учень початкових класів вчиться сприймати природу і помічати екологічно небезпечну ситуацію. Поступово розвивається позиція людиноцентризму, згідно з якою дитина все більше відчуває себе єдиним господарем довкілля. Зростає впевненість у тому, що все у природі спеціально створено та існує для задоволення людських потреб, бажань і примх: «Я люблю природу, бо вона дає усе необхідне для життя»; «Я бережу природу, адже вона годує, одягає, лікує людей» (Олександр П.); «Ліс – легені планети, а вода – щоб напувати землю і людей» (Галина О.); «Я люблю сонце, бо без нього людина загине від холоду» (Оксана Р.); «Я люблю тварин, особливо птахів. Краця пташка – ластівка, бо поїдає багато комарів» (Петро Б.); «Мені подобаються мурашки, бо вони охороняють ліс» (В'ячеслав С.) тощо. Серед улюблених тварин діти називають собаку, «бо гарно сторожує дім», kota, «бо ловить мишей», корову, «бо дає нам молоко» та ін. У цих відповідях діти відтворюють той запас конкретних знань про природу, який набули під час навчання у школі. Однак, засмучує доволі ранній прагматизм молодших школярів, який неминуче деформує взаємовідносини дитини і природи. У відповідності до набутих прагматичних установок, дитина скоріш за все вибудовує споживацьки налаштовану програму контакту з довкіллям. Тому, основна частина опитаних учнів початкової школи любить природу, береже її, керуючись виключно утилітарно-прагматичними цілями. Як приклад, наведемо деякі відповіді дітей: «Я люблю природу і бережтиму її, бо усі ми маємо з неї користь»; «якщо не берегти природу, то

можна залишитись без їжі і води»; «Я люблю тварин, бо вони корисні для мене», чим саме, дитина не пояснює; «мені подобається доглядати за деревами, бо вони дають яблука, які я дуже люблю»; «Я доглядаю за рослинами, бо якщо їх їсти, то організм збагачується вітамінами» тощо. Дітям подобається доглядати за рослинами (тваринами) тому, що: «вони дуже корисні»; «вони мене слухають (тварини)» тощо. Отже, у 34,46% опитаних учнів початкової школи спостерігаються утилітарно-практичні установки на взаємодію з природою, дитині важко оцінити власні дії, відсутня мотивація до природоохоронної, позитивно перетворюючої роботи (низький рівень потребово-мотиваційного підґрунтя спілкування з природою).

Так, 15,69% опитаних нами молодших школярів керуються потребою у збереженні краси навколишньої дійсності. Естетичні мотиви керують поведінкою дитини, вона переймається потребою прикрасити, покращити навколишній світ, а тому любить природу, береже її «бо вона гарна»; «вона милує око»; «тварин я люблю за те, що вони милі і красиві»; «я дбаю про свою кішку, бо вона пухнаста, красива. У неї голубі очі...», а якби вона не була такою, навряд чи ця дитина доглядала б за нею. Отже, 15,69% респондентів усвідомлюють естетичне значення природи, у них прослідковується орієнтація на її позитивне сприйняття, дитина намагається дати оцінку власним і чужим діям.

Спрямовують поведінку дитини і налаштовують на певний тип взаємин з природою й пізнавальні мотиви. 22,43% молодших школярів люблять природу, готові дбати про неї і пізнавати її: «Я люблю природу, оскільки хочу її вивчити»; «Люблю і хочу знати про неї більше» тощо. Незначна частина (7,33%) вирізняється переважанням гуманістичних мотивів, здатністю до співпереживання. У цієї частини дітей розвинене прагнення допомогти природі та налаштованість на її позитивне сприйняття. Бажаючи творити добро, прагнучи прихистити живу істоту, діти переважно не розуміють, чому саме так вчиняють і по-різному намагаються пояснити власний вибір: «Я бережу природу, бо хочу, щоб усім було добре», «Тварини як люди, їм повинно бути добре». Незначна частина дітей (2,79%) усвідомлює значення природи для здоров'я людини, а тому виявляє неабияке бажання берегти і дбати про неї.

На основі аналізу виділених критеріїв, їх показників та результатів обстеження учнів було встановлено такі рівні екологічної культури молодших школярів: низький, достатній, середній, високий. Після відповідних підрахунків з'ясувалося, що у процесі діагностичного обстеження лише 4,99% учнів виявили високий рівень, 15,10% молодших школярів – середній,

26,98% виявилися із достатнім, 52,93% – із низьким рівнем екологічної культури. Отже, результати дослідної роботи практично відображають одну тенденцію: незадовільний рівень сформованості у молодших школярів екологічної культури.

Екологічна освіта виконує надпредметну функцію, забезпечує формування системи універсальних знань, умінь, досвіду творчої діяльності та досвіду емоційно-ціннісного ставлення. Дослідження еко-психологів (С. Дерябо, В. Ясвін) підтверджують необхідність формування екологічних знань у дітей молодшого шкільного віку. Так, вченими доведено сенситивність даного вікового етапу, діти цієї вікової категорії найбільш успішно засвоюють знання завдяки їхній допитливості і підвищеному інтересу до вивчення природи взагалі. Відомо, що екологічне виховання молодших школярів пов'язане, насамперед, із формуванням почуттів. Молодші школярі сприймають природу на чуттєвому рівні і чим яскравішими і багатшими будуть відчуття дітей, тим ефективнішою і результативнішою у екологічному плані буде їх траєкторія розвитку ставлення до природи.

Аксіологічний зміст екологічної освіти в інтересах стійкого розвитку полягає у діяльнісних підходах до збереження навколишнього середовища, позбавлення споживчого ставлення та використання природи. Це зумовлює вибір ефективних форм і методів навчання, спрямованих на формування умінь вирішувати пізнавальні, особистісні, соціально-екологічні проблеми, тобто екологічних умінь. Пріоритетними цілями навчання учнів в інтересах стійкого розвитку є такі: вчитися аналізувати та вирішувати проблеми, діяти, вчитися жити і співпрацювати у колективі.

Сучасні дослідження у сфері екологічної освіти дають підстави стверджувати, що досягнення позитивних результатів та високих показників сформованості екологічної вихованості молодших школярів досягається методикою в основі якої – педагогіка empowerment. Її ідея полягає у тому, що в процесі навчання першим етапом стають дії (експериментування), які породжують занепокоєння від певної екологічної проблеми й викликають потребу в інформації щодо шляхів її розв'язання [4, с. 77]. Теоретичні та прикладні основи емпауерменту ґрунтовно представлено у дослідженнях М. Бассі, А. Сикало, Н. Гавриш, Е. Саприкіна, де науковці визначають, що саме технологія емпауерменту – це надання учню сили і натхнення до дії. Основними принципами технології є створення умов для психологічного комфорту в процесі навчання, підвищення впевненості та відповідальності за його результати, набуття умінь контролювати ситуацію навчання, виникнення ентузіазму і почуття задоволення від групової та індивідуальної роботи та її результатів.

Емпауермент – це мова підтримки, спрямована на пробудження внутрішньої енергії. Теоретичні концепції поняття «емпауермент» представили Д. Джонсон, Е. Джонсон-Холубек, Дж. Дьюї, Д. Колб, Д. Латишин, О. Радугін, Ю. Фокін. Шведський фахівець у сфері навчання К. Мелландер сформував цикл навчання, що став одним із напрямів гуманістичної педагогіки «емпауермент». Термін «empowerment» (англ.) утворений від «empower» – уповноважувати, давати можливість і «ment» – суфікс для утворення іменника зі значенням «процес, поняття, дія»), розглядається більшістю авторів (Г. Брутланд, А. Цимбалару, М. Мелманн, О. Пометун, Т. Смагіна та ін.) як процес наснаження і визначається як термін, що позначає багатомірний соціальний процес, допомагає людині знайти можливості контролювати власне життя, актуалізувавши певні ресурси, «силу», «енергію» і т. д.

Емпауермент педагогіка – це педагогіка нахнення [2]. Походження емпауерменту як теоретичної концепції бере свої витoki у бразильського гуманітарія і освітянина Фрейре, який у 1973 р. запропонував план «звільнення» пригноблених людей через освіту. І. Лайнг і М. Манн відзначають, що саме наснажені особи спроможні досягати ефективних особистісних змін шляхом мобілізації особистих ресурсів (мотивів, прагнень, навчальних зусиль, творчого підходу до вирішення професійних завдань тощо).

Емпауермент розглядається також як спосіб роботи людини з таким відношенням до себе, що допомагає їй набути внутрішню особисту силу в міжособистісному спілкуванні та здатність управляти своїм життям. На думку науковців, емпауермент допомагає людині визначити ті види діяльності, в яких вона може добитися успіху.

Мета сучасної школи – це створення умов для розвитку і самореалізації кожної особистості. Учень – це активна і творча особистість, здатна пізнавати і саморозвиватися. Під час навчання школярі отримують можливість сформувати власний спосіб життя і систему цінностей, усвідомити, як повсякденний спосіб життя кожної людини та колективів впливає на стан довкілля. Сучасна система освіти покликана забезпечити учня інформацією. Однак, усім відомо, що розширення інформаційного поля дитини, формування системи знань не забезпечує формування цінностей. Знання не завжди є поштовхом до дії. Сутність і зміст педагогіки емпауерменту полягає у знаходженні такого навчального матеріалу, який залучав би учня в конкретну діяльність, що має в його очах велике значення, інтерес та спонукає до творчості. Необхідно знайти типові види діяльності, результати яких по-справжньому цікавлять учнів і які неможливо виконувати механічно. Педагогіка емпау-

ерменту у формуванні основ екологічної культури молодших школярів дозволяє формувати власний спосіб життя й систему цінностей.

В умовах реформування системи освіти, пошуку найбільш оптимальних методів та засобів навчання актуальним є завдання переорієнтації з буденного уроку на захоплююче, цікаве для дітей дійство. Головне завдання вчителя полягає у формуванні розвиненої, інформованої, компетентної особистості. Отже, важливо ознакувати нового формату навчання є наявність у школярів природної зацікавленості темою, проблемою та бажання її вирішувати. Педагог має зважати на те, аби пропонований матеріал викликав зацікавленість, бажання активної співпраці. Перетворюючи звичайний урок у рольову гру, подорож, маленьку бесіду чи дискусію за «круглим столом», інтерв'ю тощо, вчитель, тим самим виводить дітей у площину активної перетворювальної діяльності. Навчання в дії і для дії, оволодіння учнями усіма навичками, необхідними для того, щоб діяти для сталого розвитку – стратегічна мета учителя. Уроки сталого розвитку повинні будуватися на основі діяльнісного, особистісно зорієнтованого та компетентісного підходів організації навчально-виховного процесу. Педагогіка емпауерменту допомагає зробити процес навчання творчим і орієнтованим на учня.

Зміст екологічної складової для молодших школярів визначено Природничою освітньою галуззю [7, с. 143]. Так, згідно із її завданнями учні мають виконувати практичні роботи, екологічні досліди, вивчати і здійснювати пропаганду природоохоронних традицій свого народу, брати участь в екологічних іграх, різного роду еко-проектах тощо. Задля забезпечення цієї мети вчитель має використовувати активні еколого-доцільні методи і форми роботи, що досить результативно зарекомендували себе у практиці початкового навчання.

Екологічна освіта є педагогічним викликом. Одним із засобів формування основ екологічної освіти і виховання підростаючого покоління є екологічні комікси. Технологія екологічного коміксу допомагає вчителю задіяти у навчальні образи з різноманітних джерел, від наукової фантастики до міфології, та дає змогу учасникам піднятися над власними упередженими уявленнями, тим самим стимулюючи їх до дії та самостійного мислення.

Програма створення коміксів як складова ОСР базується на педагогічних принципах емпауерменту, що сформувалися з досвіду роботи міжнародної мережі організації ГПД більше, ніж у двадцяти країнах. Починаючи діяти в інтересах сталого розвитку, ми запитуємо себе: «Що є вирішальним чинником? Що дає мені змогу ефективно перейти від володіння інформацією до відповідальної дії?» Одна відповідь чітко зрозуміла – «емпауермент», або нахнення, впевненість у своїх силах.

Коли люди відчувають, що спроможні приймати більш сталі рішення в своєму повсякденному житті, то нова поведінка зазвичай зберігається довгий час після завершення подій, які її викликали. Натомість, традиційний лінійний підхід до освіти, в якому відправною точкою вважаються володіння людиною інформацією та знаннями, не веде до змін поведінки, не сприяє їх виробленню.

Сучасна екологічна ситуація вимагає обирати відповідальний стиль життя. Саме технологія екологічних коміксів є гарним засобом вирішення низки завдань. Так, екологічні комікси дозволяють формувати екологічні знання, свідомий вибір способу життя і поведінки. Сюжет екологічного коміксу дитина може створювати самостійно, ототожнюючи себе з тим чи іншим персонажем, перебуваючи у тій чи іншій системі ціннісних координат.

Ідея коміксів не нова. Вперше вона з'явилась на теренах Японської школи, а пізніше технологія коміксів прийшла до Європи (середині 20 ст.). Сьогодні у сфері освіти особливою популярністю користується Інтернет. Технологія коміксів не є статусною. Однак, варто вивчити можливості екологічних коміксів, умови їх використання і ця технологія перетвориться на ефективну навчальну методику.

Суть екологічного коміксу в тому, що він дозволяє за досить короткий проміжок часу виконати певне завдання, спроектувати варіанти вирішення проблеми, а головне – забезпечує ефект присутності дитини та її активності. Молодші школярі надають перевагу тим коміксам, які потребують внесення фантастичної ноти, що й надає їм особливого звучання та змісту. Унікальність коміксу як навчального методу зумовлена його гнучкою формою, яка відкриває широкий простір для творчості, обмеженою але дуже експресивною лексикою, цікавим візуальним рядом і чіткими графічними нормами. Завдяки цьому комікси здатні активізувати глибокі шари розуміння людини, акцентуючи увагу на культурному архетипі героя. Значення цього героя (або героїні) вимірюється його вчинками.

Психолого-педагогічні дослідження доводять, що комікси не тільки мотивують, але й підтримують тих, хто навчається читати, покращують навички тих, хто вмів читати, є високоефективними під час викладання «об'ємного» матеріалу в таких сферах як наука і суспільствознавство. Навчання в рамках програми «Комікси для сталого розвитку» можуть бути організовані не тільки у вигляді короткострокового навчання, але й як факультативні чи додаткові заняття, наприклад, гуртки, студії з малювання коміксів чи екологічний клуб.

Світ змінюється швидше, ніж ми можемо собі уявити. Давайте допоможемо нашим дітям побудувати в уяві образ майбутнього, якого вони прагнуть, й таким чином стати в аван-

гарді глобальних перетворень. Адже, якщо ми можемо про щось мріяти, то здатні цього досягти! Завдяки цій навчальній методиці ми звертаємося до дітей і молоді різних країн та запрошуємо їх ділитися своїми мріями одне з одним. На сьогоднішній день екологічне виховання у початкових класах не обмежується формуванням у дітей уявлень про природу та її компоненти. Зміст екологічного виховання складає система взаємопов'язаних понять, засвоєння учнями кожного з яких потребує спеціальної методичної підготовки вчителя. Уроки природознавства покликані виховувати у школярів екологічну культуру та формувати навички природоохоронної діяльності. Особлива увага приділяється вихованню в учнів відповідальності за збереження навколишнього середовища як важливого фактора існування людини.

Екологічний комікс дозволяє дитині проявити творчість, запропонувати маленьку хитрість, або корисну пораду, яка допомагає вирішувати екологічні проблеми. У нашому випадку, екологічний комікс заставляє того, хто його читає замислитись та мінімізувати негативний вплив на навколишнє середовище. Використання екологічних коміксів забезпечує тісний зв'язок шкільного навчання із життям, дає можливість краще зрозуміти явища природи, їх взаємозв'язки, залучає дітей до активної участі в охороні природи.

Матеріал еко-коміксів має забезпечувати реалізацію освітньої, виховної, розвиваючої функції, сприяти формуванню у молодших школярів екологічних знань, любові, відповідального, гуманного ставлення до рідної природи, людей. Використання екологічного спрямованого матеріалу еко-коміксів варто добирати, опираючись на особливості індивідуального рівня розвитку молодших школярів, ступеня їх обізнаності, зацікавленості тими чи іншими екологічними фактами. Так, роботу над екологічними коміксами у 1 класі варто починати учителю, який здійснює добір матеріалу, готує його до розуміння учнями, пропонує сюжет, який забезпечить активність молодших школярів, стане гарною ілюстрацією фактів, що вивчаються. Варто пам'ятати, що чим дорослішими стають діти, тим активнішою має бути їхня природоохоронна діяльність. Відтак, учитель може доручати дітям 2-х класів самостійно добирати цікавий матеріал до теми, що буде вивчатися, пропонує побудувати сюжетну лінію еко-коміксу та виступати з короткими повідомленнями у класі. При створенні екологічних коміксів варто дотримуватись таких умов: зміст екологічного коміксу має бути цілісним, емоційно насиченим, особистісно значущим; до процесу створення екологічних коміксів варто залучати самих дітей та застосувати їх на уроках рідної мови, читання, образотворчого мистецтва,

музики тощо; інформація, яку учні отримують, працюючи з екологічними коміксами, має відповідати принципам доступності, цілісності, логічності; екологічні комікси варто підпорядковувати темі та меті уроку та використовувати на різних етапах уроку з різною метою: для засвоєння нового змісту, для ілюстрації та конкретизації основного програмового матеріалу; актуалізації знань учнів та їх чуттєвого досвіду; формування пізнавального інтересу учнів до нової теми; перевірки знань, умінь та навичок; закріплення та поглиблення вивченого матеріалу; розвитку самостійності учнів; підвищення рівня їх активності; узагальнення та систематизації тощо.

Використання технології екологічних коміксів дозволяє формувати почуттєву сферу дитини, її мотиваційно-ціннісні установки на взаємодію з природою. Такий підхід виключає формалізм у знаннях дітей, адже усе те, що сприйнято на рівні почуттів, має особливу вагу. Поверхове споглядання змінюється на активне бажання пізнавати і діяти, а природна допитливість молодших школярів, їх особливості уяви і пам'яті, здатність до фантазування дають гарні результати. Робота над екологічними коміксами дозволяє учням потрапити у реальну ситуацію, оцінити її, реалізувати екологічно доцільну дію, попередити небажані наслідки тощо. В основі такого складного механізму, як показують результати нашого дослідження, лежать знання дієво-практичного характеру. Це такі знання, що засвоєні учнями й можуть застосовуватись на практиці (під час розв'язання пізнавальних завдань, виконання дослідів, практичних робіт, суспільно корисної праці), тобто у нових навчальних ситуаціях. Систематичне виконання завдань екологічних коміксів дозволяє попередити формалізм у знаннях молодших школярів. Так, здебільшого, учні не здатні впоратись з елементарними завданнями типу: визначити лівий і правий беріг річки, побудувати ланцюг живлення, пояснити взаємозалежності тощо, слабо орієнтуються у завданнях на визна-

чення екологічно доцільних дій у природі, не можуть зорієнтуватися у правильному виборі способу поведінки і т.п. Такі знання не мають цінності, не використовуються дітьми у ситуаціях відмінних від навчальних. Відтак, саме екологічно-спрямоване знання дозволяє організувати цікавий і корисний пізнавальний процес. Форми і методи, які добирає вчитель з метою забезпечення самостійної активності учнів у процесі такої діяльності, мають гарантувати позитивну мотивацію взаємодії молодших школярів з природою і надавати дієвий арсенал психолого-педагогічних стимулів, які спрямовуватимуть активність учнів у необхідному напрямі. Учитель має добитися того, щоб засвоєне знання було активним. Локальні дії дозволяють формувати у молодших школярів стереотип глобального мислення, здатність помічати дрібні проблеми, аналізувати ситуацію, складати план подальших дій, реалізовувати програму екологічно-доцільних дій та вчинків, робити висновки та пропонувати подальшу програму з метою уникнення подібної ситуації.

Висновки і пропозиції. Сучасні учні перебувають у вкрай складному інформатизованому суспільстві. Гігантська лавина інформації та прискорені процеси модернізації сучасних технічних засобів вимагають не тільки сформованості навичок сприймати та аналізувати інформацію, а й відповідати на виклики. Відтак, організація навчально-виховного процесу у школі має базуватися на поєднанні діяльного, особистісно орієнтованого підходу та основних підходів педагогіки емпіризму.

Екологічні проблеми належать до тих, ігнорувати які було б великою помилкою. Помилкою, яку ніхто не може собі дозволити. Заради майбутнього кожного із нас ми маємо не лише заохочувати один одного приймати правильні рішення, а й виховувати усвідомлене сприйняття цієї проблеми дорослими завтрашнього дня. Тому варто вітати творчі освітні ініціативи, що спонукатимуть дітей і молодь робити зважений вибір у формуванні власного способу життя.

Список літератури:

1. Верзилин Н.М. В.И. Вернадский / Н.М. Верзилин, В.М. Корсунская. – М., «Просвещение», 1975. – 125 с.
2. Гершон Д. Эмпайермент. Искусство творить такую жизнь, какую вы хотите / Дэвид Гершон, Гейл Страуб. – М.: Сов.-амер. гуманитар. инициатива / Golubka, 1992. – 102 с.
3. Грошовенко О.П. Світоглядно-екологічний підхід до змісту природничої освіти в школі I ступеня / О.П. Грошовенко // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – Житомир: Вид-во ЖДУ ім. І. Франка, 2017. – Вип. 2(88). – С. 96–100.
4. Мелманн М. Диалоги об образовании для устойчивого развития / М. Мелманн, Е.И. Пометун. – К.: Видавничий дім «Освіта», 2012. – 180 с.
5. Микитюк О.М., Злотін О.З., Бровдій В.М. Екологія людини. – Підручник. – 3-є вид., випр. і доп. – Харків: «ОСВ», 2004. – 254 с.
6. Пустовіт Г.П. Теоретико-методичні основи екологічної освіти і виховання учнів 1-9 класів у позашкільних навчальних закладах / Г.П. Пустовіт // Монографія. – К. – Луганськ: Альма-матер, 2004. – 540 с.
7. Типові освітні програми для закл. Загальної середньої освіти : 1-2 класи. – К.: ТД «ОСВІТА-ЦЕНТР +», 2018. – 240 с.

Грошовенко О.П., Кондратюк Т.Г.

Винницкий государственный педагогический университет
имени Михаила Коцюбинского

ПЕДАГОГИКА ЭМПАУЭРМЕНТА В ТЕХНОЛОГИИ ЭКОЛОГИЧЕСКИХ КОМИКСОВ

Аннотация

В статье акцентировано внимание на необходимости обновления методического инструментария формирования основ экологической культуры подрастающего поколения. Педагогику эмпауэрмента определено как теоретическую концепцию экологического образования и воспитания. Актуализировано роль педагогического эмпауэрмента в технологии создания экологических комиксов. На основе теоретических выкладок и эмпирического исследования доказана необходимость обеспечения условий для эффективного использования экологических комиксов. Технологию экологических комиксов рассмотрено как такую, что позволяет формировать чувственную сферу ребенка, его мотивационно-ценностные установки на взаимодействие с природой.

Ключевые слова: педагогика эмпауэрмента, экологическая культура, экологическое воспитание, младшие школьники, экологические комиксы.

Groshovenko O.P., Kondratyuk T.G.

Vinnytsia Mykhailo Kotsiubynskyi State Pedagogical University

PEDAGOGY OF THE EMPAURMENT IN THE TECHNOLOGY OF ENVIRONMENTAL COMICS

Summary

The article focuses attention on the need to update methodological tools in the formation of the foundations of ecological culture of the younger generation. The pedagogy of empowerment is defined as the theoretical concept of ecological education and upbringing. The role of pedagogical empowerment in the technology of creating ecological comics has been updated. On the basis of theoretical calculations and empirical research, the necessity of providing conditions for the effective use of ecological comics is proved. The technology of ecological comics is considered as such that it allows to form the sensual sphere of the child, its motivational and value orientations for interaction with nature.

Keywords: empowerment pedagogy, ecological culture, ecological education, junior schoolchildren, ecological comics.